

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΧΡΟΝΙΑ ΙΑ΄.

ΑΘΗΝΑ, ΣΑΒΑΤΟ, 18 ΤΟΥ ΜΗΗ 1913

ΑΡΙΘΜΟΣ 507

ΕΝΑΣ ΛΑΟΣ ΥΨΩΝΕΤΑΙ ΑΜΑ ΔΕΙΞΗ
ΠΩΣ ΔΕ ΦΟΒΑΤΑΙ ΤΗΝ ΑΛΗΘΕΙΑ
ΨΥΧΑΡΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΡΗΓΑΣ ΓΚΟΛΦΗΣ. Τὸ κρῖμα τοῦ ποιητῆ.
ΛΕΩΝ ΚΟΥΚΟΥΛΑΣ. Ἡ συναυλία τοῦ Δημ. Θεάτρου.
Κ. ΜΑΛΕΑΣ. Ἀπὸ τὴν ἐκθεσὶ τῆς κ. Φλωρᾶ-Καραβία
ΓΑΥΡΟΣ ΟΡΝΙΘΗΣ. Ὁρνιθοσκαλίσματα.
ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ. Ὁ ποιητὴς καὶ τὸ κρῖμα τοῦ.
ΛΥΔΟΣ ΠΟΔΑΒΡΟΣ. Παράδειγμα Βουργάρικης δρόσης.
Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ. Οἱ ἀπόγονοι.
ΨΥΧΑΡΗΣ. Τρία λόγια. (μετάφρ. Ε. Ε.)
Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ—Η ΚΟΙΝὴ ΓΝΩΜΗ.

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ ΚΑΙ ΤΟ ΚΡΙΜΑ ΤΟΥ

(Jean Psichari. «Le crime du poète». Paris.
P. V. Stock et Cie editeurs. 1913.)

Ah! Viens donc m' aider ! Toi, si haute,
Si vraiment sublime, comprends,
Qu' il ne peut exister de faute,
Lorsque les cœurs sont purs et grands.

ΨΥΧΑΡΗΣ

Τὸ κρῖμα τοῦ Ποιητῆ. Ὁ τίτλος τοῦ
τελευταίου βιβλίου τοῦ Ψυχάρη ποὺ μᾶς στάλθηκε
ἀπὸ τὸ Παρίσι.

Ἀπλὴ συλλογὴ λυρικῶν στίχων. Καὶ μαζί ἓνα
δράμα. Καὶ μαζί τὸ μυθιστόρημα μιᾶς ψυχῆς, ποὺ
προτοῦ ριχτῇ στὸ χαρτί, πέρασε σὲ μιὰ ζωὴ. Καὶ
μαζί ἡ κριτικὴ καὶ ἡ ἀπολογία μιᾶς πράξης. Ἐνῶς
πολυσημάντος κύκλος δημιουργικῆς ἐργασίας μέσα
στὸ βιβλίο τοῦτο, ποὺ δὲν εἶναι πολυσέλιδο, γγίζε-
ται καὶ τριγυρίζεται.

Μὰ τὸ βιβλίο, καθὼς τὸ χαρακτηρίζει ὁ ἴδιος ὁ
συγγραφέας του, δὲν εἶναι ἀπὸ χαρτί· ἀπὸ σάρκα
εἶναι καὶ στάζει αἷμα.

Βγαλμένο ἀπὸ ἓνα πρόσφατο τρομερὸ περιστα-
τικὸ τῆς ζωῆς τοῦ ποιητῆ. Ἄς μὴ θεωρηθῇ
προσωπικὸ ὑπερβολικὰ τὸ ἔργο τοῦτο. Ὁ ποιητὴς

ἀκκουμπᾷ στὴν ἀρχὴ τοῦ Γκαίτε: Δὲν ὑπάρχει ἀλ-
λὴ ποίηση παρὰ ἐκείνη ποὺ πηγάζει ἀπὸ τὰ περι-
στατικὰ τῆς ζωῆς μας

Ἴσως βλέπει τὸ φῶς πολὺ πρόωρα. Ἀργότερα,
καὶ μὲ τἀντικείμενα στὴν ἀπόστασιν ποὺ πρέπει, θὰ
μποροῦσε νὰ κριθῇ ἀπαθέστερα καὶ ἀπὸ τὴν ἠθικὴ
τοῦ σημασία καὶ ἀπὸ τὴν ἀξία τοῦ τῆ φιλολογικῆς.
Μὰ ὁ ποιητὴς μᾶς λέει πῶς ἔγινε πολὺς λόγος γιὰ
τὸ τελευταῖο περιστατικὸ τῆς ζωῆς του, ὥστε ν' ἀ-
ναγκαστῇ γληγορώτερα πᾶρ' ἔτι ταίριαζε, νὰ τὸ
ἐκδώσῃ τὸ ποίημά του.

Τί μὲ τοῦτο; Ἀργὰ ἡ γλήγορα, μέσα στὸ και-
νούριο βιβλίο τοῦ Ψυχάρη, μοναδικὸ στὸ εἶδος τοῦ
ἀπὸ τὴν ἀφορμὴ ποὺ τὸ γέννησεν, ἀπὸ τὸ ψυχολο-
γικὸ πρόβλημα ποὺ ξετυλίγει, ἀπὸ τὰ βᾶθη μιᾶς
συνειδήσεως ποὺ διαφωτίζει, μέσα στὸ βιβλίο τοῦτο ἡ
ποίηση περνᾷ καὶ ἀστράφτει, παραδέρνει καὶ
γλυκοψυθυρίζει, φιλοσοφεῖ καὶ μυρολογᾷ, εἰρωνεύε-
ται καὶ παραπονιέται, στέκεται ἀπάνου σὲ ὅλα τὰ
σκαλοπάτια τῆς ποιητικῆς τέχνης.

Βιβλίο λυρικό, τραγικό, σπαραχτικό, πειραχτι-
κό, περιγελαστικό, ἀνακουφιστικό, θριαμβευτικό, ἡ-
ρωϊκό.

Ἀκοῦστ' ἓνα του τραγούδι ἀπὸ τὰ συντομώτερα
καὶ ἡσυχώτερα, ἔτσι ἄρρυθμα μεταφρασμένο· ἐπι-
γράφεται **Ποιητῆς**:

«Μ' ἐρωτᾷς, ψυχὴ μου,
τ' εἶμ' ἐγώ, κ' ἔτσι σ' ἀγαπῶ,
μὲ τέτοια ζέστα στὴ φλόγα μου,
μὲ τὸ φῶς αὐτὸ τὸ ζοφερὸ στὴν ἔγνοια μου;

Εἶμαι ποιητὴς, ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα ποιητὴς,
γεννημένος γιὰ νὰ φέρῃ τὴ φωνὴ
στὸ λαὸ ποὺ συντριμμένος, ἄμοιρος,
σώπαινε ἀπὸ καιρό.

Εἶμαι ποιητὴς, ἀπὸ τὴ Γαλλία ποιητὴς,
ποὺ μὲ τὴν καρδιά του καὶ μὲ τοὺς στίχους του,
μὲ τὸ μεγαλεῖο τῆς συφορᾶς του,
κατάκτησε τὶς πρόσβινες δάφνες.»

Ὅλο τὸ μυστικὸ τῆς τέχνης τοῦ Ψυχάρη στὸ
τραγούδι τοῦτο μᾶς θυμίζεται.

Τὸ Ἑλληνικὸ αἷμα ποὺ βράζει μέσα του τὸν
τραβᾷ μπροστά, ἐπαναστάτῃ τῆς ἀκέψης, ἀναλυτῇ
λεπτεπίλεπτο τοῦ πάθους, πολεμιστῇ, τραγουδιστῇ.

Ἡ γαλλικὴ γλῶσσα ποὺ τὰ κατέχει ἔλα της τὰ κρυφὰ τὸν κρατᾷ δεμένο μὲ τὴ μεγάλη ἀπὸ αἰῶνες συντηρητικὴ παράδοση τῆς νεολατινικῆς τέχνης ποὺ πάει ἀπὸ τὸ Malherbe ἴσα μὲ τὸ Leconte de Lisle, καὶ δίνει τοῦ στίχου τοῦ ἀρρενωπῆ χάρη, νεύρα, δύναμη, καὶ τὸν κάνει πυκνὸ καὶ τρανταχτό.

Καὶ ὅμως τὰ τραγούδια ποὺ ἀποτελοῦν τὸ «Κρίμα τοῦ ποιητῆ» περνοῦν ἀπ' ὅλους τοὺς τόνους ἀπὸ τὴ γλύκα τοῦ λιγοθυμισμένου γοργότατου κελαιδισμού ἴσα μὲ τὸ ἀπλωμένο ὕψος τῆς φιλοσοφικῆς φήδης. Ἀλλὰ θυμίζουν τὴν ἀπλότητα τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ καὶ ἄλλα τὴ μεγαλοπρέπεια τῆς Οὐγκιῆς λύρας, περνώντας ἀπὸ τὴ σάτυρα, ποῦ, πυρωμένο σίδερο, σφραγίζει τοὺς σκολαστικούς, τοὺς ταρτούφους, καὶ τοὺς ἀδιάκοπα κλαψιάρηδες ριμαδόρους.

Βέβαια πῶς ἀπὸ τοὺς στίχους τούτους λείπει κάποιο φεγγαροντυμένο μυστήριο, κάποιο παλῆμο ἀριστοτεχνικοῦ ντιλεταντισμοῦ, κάποιος χορὸς εὐκινῆς σκαιοδατικῆς, κάποιο σκοτάδι, κάποια ὑπονοούμενα, κάποια σιωπὴ, σὰν τὰ χαρίσματα ἐκεῖνα καὶ σὰν τὰ ψεγάδια ποὺ χαρακτηρίζουν τὰ ἔργα τῆς μουσικώπαθης ποιητικῆς τέχνης ποὺ ἔχει τώρα τὴν πέραση, καὶ ἀριστουργήματα γέννησε. Μὰ τὰ ξένα τοῦτα στὸ χαρακτήρα, στὴν ἀνατροφή, καὶ στὸν προορισμὸ τοῦ Ψυχάρη στοιχεῖα πόσα δὲν ἀντισκάνουν ἄλλα στοιχεῖα, ὅμοια ἐκφραστικὰ καὶ ὅμοια σημαντικὰ γιὰ τὴν πολύτροπη καὶ τὴν πρωτεῖκὴ τέχνη τοῦ λόγου ποὺ ὀνομάζεται Ποίηση!

Καὶ μόνο τῆς μορφῆς τοὺς τὸ στέρεο καὶ ἡ ἐν τέλει καὶ μόνο καὶ ἀπάνου ἀπ' ἔλα τὸ ψυχολογικὸ τοὺς βάθος τὸ ἀσύγκριτο φτάνουνε γιὰ νὰ βαρύνουν μὲ τὸ παραπάνου στὸ ζύγισμα. Ὁ Ψυχάρης, καὶ στίς πρὸ κρίσιμες παθολογικῆς του ὥρες καὶ σὰ πρὸ ἀπελπισμένα του βογγητά, εἶναι ὁ ποιητὴς τῆς ὑγείας. Ἡ μὲ τὸν πεζὸ λόγον ἢ μὲ τὸ στίχον, στὴ γλῶσσα καὶ τῶν δυὸ πατρίδων του — πάντα **ρόδα** καὶ **μῆλα** μᾶς δίνει γερὰ.

Καὶ τὸ χωρὰτὸ καὶ τὴ βρῖσιὰ καὶ τὰ στρογγυλὰ τὰ λόγια, καὶ τὴν πεζολογικὴ τὴν ἔκφραση σὰ ποιήματά του δὲν τὴ φοβᾶται, καθὼς δὲν τὴ φοβήθηκαν ὅλες οἱ κορφές, ἀνάμεσα στοὺς ποιητές, ἀπὸ τὸν Ὅμηρον καὶ πέρα, παντὸς χρόνου καὶ τόπου.

Ἡ φιλοσοφία τοῦ βιβλίου εἶναι ἡ φιλοσοφία τοῦ θρεμμένου μὲ τὴν ἐπιστήμην σοφοῦ, ποὺ βλέπει ὅμως θερησκευτικώτερα καὶ ἔχει τῆς ἠθικῆς ἰδέαν ἀληθινώτερη καὶ ἀπὸ πολλοὺς φανατισμένους χριστιανούς καὶ ἐπαγγελματίες μὲ πατέντα τῆς ἀρετῆς.

Τὸ βιβλίο ἀνοίγει μὲ πρόλογον, ποὺ εἶναι ὅχι πιά ἡ αἰσθηματικὴ, λυπητερὴ καὶ τρομερὴ τοῦ πάθους ἱστορία, μὰ ἡ δικαιολογία του ἡ ὀρθολογικὴ. Ὁ

Ψυχάρης ξεσκεπάζεται, ὁμολογεῖται, ἀπολογεῖται. Δὲ θέλω, μήτε ποῦ θὰ εἴμουν ἄξιος, νὰ γίνω κριτὴς ἢ ἀπολογητὴς τοῦ ἀνθρώπου. Θαμάζω καὶ χεροκροτῶ τὸν ποιητὴ. Μὰ μπορεῖ εὐκολὰ νὰ χωριστοῦν ὁ ποιητὴς ἀπὸ τὸν ἀνθρώπον; Στὴ θεωρία μπορεῖ, μὰ στὴν πράξιν ποτέ. Τί ἄλλο εἶναι, καλὰ καλὰ, τὸ ποιητικὸ χάρισμα, παρὰ ἓνας **ἀνθρωπισμὸς** μιᾶς ὑπέρτερης φύσης; Μὰ κρύβει χάσματα καὶ εἶχνει σὲ γκρεμούς; Βέβαια. Γι' αὐτὸ ἀνεβάζει καὶ σὲ κορφές.

Ὁ πρόλογος χωρισμένος σὲ τρία. Πρῶτα μᾶς δίνεται ἡ ἐκθεσὴ τοῦ περιστατικοῦ. Μαθαίνουμε ἀκριβῶς τί ἔτρεξε. Ὑστερα μᾶς παρασταίνεται ἡ προσηγορία τοῦ κόσμου γύρω. Στὸ τέλος μᾶς δίνονται, μὲ λίγα λόγια, καὶ μαθήματα ποιητικῆς τέχνης, ἴσως πολὺ τολμηρὰ γιὰ κάποιους εἰπωμένα, καὶ γιὰ τὸν φόγον, καὶ πρὸ πολλὸ γιὰ ἓναν ἀπίστευτον καὶ ἀδασάνιστον ριγμένο ἔπαινον.

Τὸ βιβλίο ἀφιερωμένο **«Στις δυὸ μεγάλες ψυχὲς ποὺ τὸ γιομίζουν»**. Μιὰ μεγάλη ποιήτρια, ἡ Ἐλισσάβετ Μπράουνιγγ, εἶπε κάπου πῶς «ἡ καρδιά τοῦ ποιητῆ μπορεῖ νὰ γίνῃ ἀρκετὰ μεγάλη γιὰ νὰ χωρέσῃ μέσα της δυὸ ἐθνικότητες». Ὁ Ψυχάρης πραγματοποιεῖ τὸ ἰδανικὸ τοῦτο, ἀπίστευτον ἀπλώνοντάς το ἀπὸ τὸ γένος, ἀπὸ τὴν ἐπιστήμην, καὶ ἀπὸ τὴν τέχνην, στὴν καρδίαν καὶ στὸ πάθος. Δυὸ γυναῖκες, δυὸ Μούσες, μιὰ Κόρη καὶ μιὰ ἑρίσσα τῆς Ἀρετῆς, ἀράδ' ἀράδα ἐμπνέουν, καὶ τραγουδιέονται καὶ δοξολογιέονται. Ἀπὸ τὸ ἐρωτικὸν τραγουδάκι, ἀπὸ τὸν ψυχικὸν σπαραγμὸν, ἀγάγια ἀγάγια, ὑψωνόμαστε πρὸς τὸ λειτουργικὸ ὕμνον. Τὸ δράμα ξετυλίγεται. Ἐλεος καὶ φόβος μᾶς κυριεύει. Τὸ τρίτον καὶ τελευταῖον μέρος τοῦ βιβλίου μὲ τὴν ἐπιγραφήν «Après» κάνει νὰ καταλήξῃ τὸ δράμα σὲ μιὰν πολὺ δυνατὰ καὶ πολὺ πρωτότυπην ἐμπνευσμένην τετραλογία, διάλογον ἀπλόν, σοβαρόν, κατανυκτικόν, γκαϊτικόν, θὰ τολμοῦσα νὰ ἔλεγα, ἐπίσημον, μεταξὺ τῆς Γυναίκας, τοῦ Ἄντρα, τῆς Κόρης· στὸ τέλος ὁ Ποιητὴς μ' ἓνα ὕμνον λυρικώτατον, μυστηριακὸν πρὸς τὴν αἰώνιον Γυναίκα καὶ τὴν καλὴν τῆς ἀρμονίαν γύρω μας καὶ μέσα μας τὰ δυσκολοταίριαστα. Εἶχε δίκιον νὰ ἐπιγράψῃ τὸ βιβλίον του μὲ τὸ ρητὸν τοῦ ἀγαπημένου του Σοφοκλέους: «Δέδορκόν' ἐχθροῖς ἄστρον ὥς λάμψαι ἐπὶ»

Ἀνάμεσα σὰ ἑκατὸ καὶ ἀπάνου ποιήματα τῆς συλλογῆς, θὰ ἔπρεπε νὰ ξεχωρίσω πολλά. Ἔτσι, σημάδεψα μὲ τὸ μολύδι μου τὸ «Ρόδο τῆς αὐγῆς», τὸ «Χαμόγελο», τὸν «Ὠκεανόν», τὴν «Κραυγὴν», τὸ «Σπίτι», τὴν «Βάρκα», καὶ ἔλα τὰ ἐμπνευσμένα ἀπὸ ἐκεῖνη ποὺ ὀνομάζεται «La chère grande». Στὰ ὠραιότερα ὁ σκληρὸς στίχος τοῦ Θεόφιλου Γωτιέ πυρῶ-

νεται σάν ἀπὸ τὸ πάθος τοῦ Μυσσέ. Σ' ἓνα μόνο ἀπὸ τοὺς σκηπτοῦχους τοῦ σύγχρονου γαλλικοῦ τραγοιδίου ὁ Ψυχάρης φαίνεται πῶς φέρνει εὐλαβητικὸ προσκύνημα: εἶναι ἡ μεγαλόστομη ψάλτρα τῶν «Eblouissements».

Mais vous surtout, grande Noailles
— Que de trop loin je suis hélas ! —
Vous avez gagné vos batailles
Avec le souffle ardent d' Hellas.

Μὰ τί μοῦ χρειάζεται ὁ Γωτιέ, ὁ Μυσσέ καὶ ἡ Noailles ! Στὸ βᾶθος τῆς σκηνῆς ἴσκιαι ἀστραποντυμένοι, τριχυμισμένα σύγνεφα πλατιά, μοῦ παρυσιάζονται, ἀργοπερνᾶν, καὶ μοῦ γνεύουνε νὰ σωπάσω. Μήπως εἶναι «Τὸνειρο τοῦ Γιαννίρη», Τὰ Δυὸ Ἀδέρφια, τὰ Τραγούδια χωρὶς στίχους;

Τὸ λιγοστὸ τοῦτο, πρόχειρα χυμένο σημείωμα, θὰ ἔπρεπε νὰ συμπληρωθῇ ἀπὸ ἓνα κεφάλαιο χωριστὸ τῆς ἀνέκδοτης μελέτης μου γιὰ τὸν Ψυχάρη, ἐπιγραφόμενο «ὁ Ψυχάρης, γάλλος λυρικός». Ἐκεῖ τοὺς στίχους τοῦ ποιητῆ, μάλιστα κάποιους ἄλλους, ποὺ δὲν περιέχονται στὸ βιβλίον τοῦτο, τοὺς ἐξετάζω ἀπὸ μὴν ἄλλη τους ὥψη. Μὰ δὲν ξέρω πότε, καὶ ἂν θὰ κατορθώσω τὸν πόθο μου. Γιατὶ δὲν **ἐργάζομαι πιά**. Καὶ σήμερα, ἐξαιρετικά, γιὰ χάρη τοῦ Ψυχάρη, μάλιστα σὲ τέτοια περίσταση τῆς ζωῆς του, κράτησα στὸ χέρι τὸ κοντόλι. Γιατὶ τώρα, ὅλα, καὶ τὰ γύρω μου καὶ τὰ μακριά μου, πρόσωπα καὶ πράγματα, σὰ νὰ τὰ φοβᾶμαι καὶ σὰ νὰ τὰ σιχαίνομαι, καὶ πρῶτ' ἀπ' ὅλα τῇ θεῖα Ποίησιν, καὶ ἔτι μᾶς τὴν ἐμπνέει. Καὶ παρκαλῶ γνωστούς μου καὶ ἀγνώστους νὰ μὴ μ' ἐνοχλήσουν τοῦ λοιποῦ ρωτώντας με ἢ ζητώντας μου.

10 τοῦ Μαγιοῦ 1913

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΟΡΝΙΘΟΣΚΑΛΙΣΜΑΤΑ

ΕΥ !....

Πολλοὶ γράφανε γιὰ τὶς κακοτυχίες τοῦ Μπαϊρόν, μὰ γὰρ μοῦ φαίνεται πῶς βοῆται τὴν πιὸ μεγάλην.

Στὴν Ἑλληνικὴ μετάφρασή του (Δὸν Ζουάν, II'. 46), ὁ μεταφραστὴς γράφει:

«**Κτύπει μὲ τὴν μάλιστα, ἀμαξεῦ !...**»

Εἶναι ἢ δὲν εἶναι ἡ μεγαλειότερη κακοτυχία του ;

ΤΙ ΣΟΥ ΕΙΝ' ΩΣΤΟΣΟ ΑΥΤΟΣ Ο ΝΟΥΣ !....

Ὁ μακαρίτης Αὐγουστος Μπόλτς μετάφρασε μιὰ φορὰ ἓνα διήγημα τοῦ Δροσίνη. Ἄμα τέλειωσε τὴ μετάφραση ἔγραψε σ' ἓνα φίλον του.

— «Τέλειωσα μὴν ὁμορφὴν ἐργασία. Σὲ ὅλο τὸ ἔργο μονάχα μιὰ λέξη μὲ δαιμόνισε, γιατί δὲν τὴ βοῆκα σὲ κανένα λεξικό, ἢ λέξη **τουζλουκι**. Ἀπ' τὸ νόημα ὁμως κατὰλαβη πῶς σημαίνει: **ἀρχιτεχνικός**.

ΓΑΥΡΟΣ ΟΡΝΙΘΗΣ

ΤΡΙΑ ΛΟΓΙΑ (*)

ΕΝΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ

(Un cas de conscience)

Τὰ ἰδιαίτερα, τὰ κρυφὰ τῆς ψυχῆς μας, καὶ μάλιστα ὅσο εἶναι πολὺ βαθειά, δὲν μποροῦνε νὰ ὁρμηνευτοῦν σὲ πεζὸ λόγο, γιατί αὐτὸς τὰ λέει ὅλα φανερά καὶ ξάστερα, μὲ ὅλες τους τὶς λερτομέρειες. Ἡ ψυχὴ εἶναι ντροπαλὴ, καὶ αὐτὴ ἡ ντροπαλότητί της συβιβάζεται πιὸ καλὰ μὲ τὴν ποίησιν, ποὺ τὰ λέει σκεπαστὰ καὶ ἀόριστα τὰ πράγματα. Ἡ ποίησιν βγάζει κρυφὰς ποὺ ὁ πεζὸς ὁ λόγος δὲν μπορεῖ νὰ τὶς βγάλῃ. Γι' αὐτὸ γράφτην' ἔτσι, μὲ εἰμί, αὐτὴ ἡ μικρὴ Συλλογὴ. Κι ὅμως ἐγὼ θὰ προτιμοῦσα νὰ σωπάσω ἀκόμα καὶ μὲ στίχους, ἢ τὸ ἐλάχιστο νὰ περιμένω προτοῦ νὰ βγάλω τοῦτο τὸν τόμον ποὺ εἶναι ἀπὸ σάρκα καὶ ἀπὸ αἷμα. Μὰ ὁ διάβολος τ' ὄφανε καὶ τὸ κοινὸ ἔκανε, βλέπεις, μεγάλο λόγο γιὰ τὸ ἄτομό μου. Εἰπώθηκε καὶ πῶς ἔκανα κι' ἔγκλημα ἀκόμα. Μπορεῖ νάκανι κι' ἔγκλημα, μὰ βέβαια ὅτι ὅπως τὸ νοιώθουνε μερικοὶ ποὺ παίρνουνε μονάχοι τους τὸ δικαίωμα νὰ καταδικάζουν ἀσυλλόγιστα. Κι ἀκόμα καὶ μὲ τὴν ἔννοια ποὺ δίνουνε σ' αὐτό, πάντα εἶν' ἔγκλημα ἐνὸς ποιητῆ, δηλαδὴ ἀνθρώπου ποὺ ἔχει ἰδιαίτερα, δικὰ του ὁράματα, δικές του αἴσθησες. Κι ἄλλο ἀκόμα· ἄσκετα μὲ τὸ δικό του τὸ ἄτομο, σὲ κάθε ἱστορία ποὺ ἀναφέρονται μεγάλα, ἱστορικὰ ὀνόματα, χρέος του εἶναι νὰ βάζῃ τὰ πράγματα στὴ θέση τους, ἔστωντας καὶ μὲ τὸ νὰ πρόκειται γι' ἄλλους.

Πρέπει τὸ λοιπὸν καὶ ὁ συγγραφέας νὰ τῇ τὸ λόγο του. Θὰ τότε ποῦνε οἱ στίχοι του. Ὅμως οἱ στίχοι θὰ ποῦνε πρῶτα-πρῶτα τὸν πόνο, τὸν ἔρωτα, τὴν τύχη τῆς συνείδησης θὰ δηγηθοῦνε τὴν ἱστορίαν τριῶν καρδιῶν. Κι ἂν χάνουνε κρίσεις κάπου-κάπου καὶ ἂν κοροϊδέψουνε, θὰ τὸ ποῦν αὐτὸ μ' ἓνα λυγμὸ. Αὐτὲς οἱ διαφορὲς ἀλλαγὲς τῆς ἴδιας μουσικῆς, μᾶς μουσικῆς ποὺ ἔχουμε μέσα μας, προέρχονται ἀπὸ μιὰ ἔνια, μιὰ ἀμφιβολία ἠθική, ἓνα ζήτημα τῆς συνείδησής μας, δύσκολο ζήτημα, καινούργιο καὶ γι' αὐτὸ μὲ γενικὸ ἐνδιαφέρον. Γι' αὐτὸ, σὲ τοῦτο τὸν πρόλογο, σ' αὐτὲς τὶς εἰρηνικὲς καὶ ἡσυχες σελίδες ποὺ βάζω δίπλα στὴν ποιητικὴ φουρτούνα ποὺ θ' ἀκολουθήσῃ πάρα πέρα, θὰ ἀναπτύξω αὐτὸ τὸ ζήτημα τῆς συνείδησης μὲ τὴν πιὸ μεγάλην γενικότητα,

(*) Ὁ πρόλογος τοῦ «Le crime du Poëte» τοῦ Ψυχάρη.